

דגם תשובות לשאלון בתנ"ך לבתי ספר דתיים, מס' 002381, מועד חורף נבצרים, תשפ"א, 2021

פרק ראשון – בראשית

על הנבחן לענות על שלוש שאלות.

1. פרק ג'

- א. (1) הציוויים שציווה ה': אסור לאכול מן העץ שבתוך הגן/עץ הדעת ואסור לגעת בו.
(2) אסור לגעת בעץ.
- ב. (1) מיהו המסית: הנחש; מיהו הרב: ה'; מיהו התלמיד: נחש.
(2) הנחש היה יכול לטעון כי היה על האדם לשמוע לציווי ה' ולא לדבריו.
- ג. רמב"ן אינו מקבל את הפירוש שהם היו עיוורים לפני שאכלו מפרי עץ הדעת וכעת הם רואים, אלא מציע שהכוונה היא שהייתה להם פחות חוכמה וכעת נוספה להם חוכמה.

2. פרק י"ז

- א. (1) שתיים מן התשובות האלה: יש למול את הזכרים (בלבד), מילה בגיל שמונה ימים, יש למול גם עבדים, מי שלא נימול עונשו כרת, חובת המילה היא לדורות.
(2) אברהם מל את בני ביתו ביום לעיני כול ולא בסתר, כדי שלא יהיה מי שיטען שהוא היה יכול למנוע מאברהם לקיים את צו ה', אך כדי להראות שהוא לא מפחד לקיים את צו ה'.
- ב. השם מעיד על הרחבת השליטה של שרה על האחרים בסביבתה.
ג. (1) שני השמות מלמדים ששרה ואברהם אחראים על עמים אחרים/לסביבה שלהם.
(2) התפקיד שה' מטיל על אברהם הוא להכיר את ה' לגויים. בגלל הייעוד הזה ה' מכנה את אברהם אביהם של הגויים.

3. בראשית, פרק כ"ב

- א. (1) השאלה: לפי המדרש שהביא רש"י, התנהל דרשי ארוך בין ה' לאברהם עד שה' גילה לו מיהו הבן המיועד לעקדה. מדוע היה צורך בדרשי זה וה' לא הודיע לאברהם מלכתחילה שזהו יצחק? (יתקבל גם: מה מטרת הייתור בפסוק? מדוע יש פירוט יתר בכתוב – בנך, יחידך, אשר אהבת, ולא כתוב מיד: "קח נא את יצחק?")
(2) כתשובה אפשר לקבל אחד מן ההסברים שבהמשך דברי רש"י:
• "שלא לערבבו פתאום ותזוח דעתו עליו ותטרף" – כדי לא להבהיל את אברהם בציווי כל כך קשה שמגיע בפתאומיות.
• אנ: כדי לחבב על אברהם את המצווה.
• אנ: כדי לתת לאברהם שכר מרובה על כל דיבור ודיבור.
- ב. (1) מעלה של אברהם שאפשר ללמוד ממילים אלה: חבש בעצמו את החמור ולא נתן לעבדיו לחבוש אותו כי מרוב אהבתו לה' הזדרז לצאת לקיום מצוותו – זריז למצוות ה'.
(2) מעלה של יצחק שאפשר ללמוד ממילים אלה: למרות שהבין או חשד שהולך להיעקד, לא התנגד אלא הלך יחד עם אביו לעקדה – בלב שלם, מתוך קבלת הדין.
- ג. (1) מטרת הפניה של יצחק: לבדוק האם אברהם עדיין אוהב אותו כאב לבנו, למרות שהולך לעקוד אותו.
(2) מן המענה של אביו לפנייתו – "הנני בני", למד יצחק שאברהם עדיין אוהב אותו, עדיין רואה בו בן למרות צו העקדה.

4. פרק כ"ז

- א. אפשר לקבלת אחת מן התשובות האלה. יש להתייחס בתשובה גם לבחירה של יצחק וגם לבחירה של רבקה.
- יצחק חשב שעשו ראוי לברכה ורצה לברכו בהיותו בנו הבכור ויורשו ולהעביר אליו את ברכות אברהם. לעומתו רבקה, חלקה על בחירתו בגלל הנבואה שקיבלה ("ורב יעבוד צעיר") וגם בגלל שהבינה אחרת את המציאות ואת ההבדלים בין יעקב לעשו (על פי רמב"ן).
 - יצחק הבין שעשו הוא אדם לא הגון, ולכן זקוק לברכת שמיים, אבל לא רצה לברכו בברכת אברהם. לעומתו, רבקה חששה שיצחק עלול לברך את עשו בברכת אברהם ולא את יעקב (על פי רד"ק), ופעלה כדי שיעקב יזכה בברכת אברהם.
 - יצחק חשב שיעקב ועשו ירשוהו במשותף — עשו את הכוח החומרי ויעקב את כוח הרוחני. לעומתו, רבקה חשבה שתוכניתו של יצחק שגויה. לאור ניסיונה מבית אביה — לדעתה ראוי היה ששני הכוחות, החומרי והרוחני, יתאחדו ביעקב (על פי רש"ר הירש).
- ב. (1) רבקה הכינה מטעמים, הלבשה את יעקב בגדי עשו וכיסתה את ידיו ואת צווארו בעורות עיזים. המטרה: לגרום ליצחק לחשוב שהעומד לפניו הוא עשו.
- (2) הוכחות (יש לצטט שתיים):
- יעקב התקרב ויצחק שאלו בלשון הפתעה "מי אתה בני?" (פסוק י"ח).
 - סגנון הדיבור — "קום נַא" (פסוק י"ט).
 - זיהה את הקול — "הקול קול יעקב" (פסוק כ"ב).
 - המהירות שבה חזר יעקב — "מה זה מהרת למצא בני" (פסוק כ').
 - יעקב השתמש בשם שמיים — "כי הקרה ה' " (פסוק כ').
 - יצחק מישש את יעקב (פסוק כ"ב).
 - יצחק שאל שאלת זיהוי נוספת — "אתה זה בני עשו" (פסוק כ"ד)
- ג. נקודות דמיון אפשריות בין המתואר בפרק כ"ז למתואר בפסוקים מפרק מ"ח (יש לציין שתיים):
- זקן שמברך את צאצאיו לפני מותו.
 - המברך הוא כבד ראייה (אבל יש לו ראייה פנימית נכונה).
 - יש העדפה של הבן הצעיר על פני הבכור / הבן הצעיר נמצא ראוי יותר מן הבן הבכור לברכה.
 - הברכה מעבירה את ברכת אברהם לדור הבא.
 - יש גורם שמעדיף את הבן הצעיר על פני הבכור (יעקב ורבקה) ויש גורם שמעדיף את הבן הבכור (יצחק ויוסף).
 - יש ניסיון לשנות את הבחירה של הזקן המברך מתוך מחשבה שהוא טועה (רבקה שולחת את יעקב לקבל את הברכה ויוסף מנסה לתקן את ידיו של יעקב).

5. פרק מ"ד

- א. (1) יהודה מכנה את יוסף "אדוני", ואת עצמו ומשפחתו "עבדיך". אן "כי כמוך כפרעה".
- (2) רש"י: "ואל יחר אפרך" — מכאן שדיבר עימו קשות. כלומר — אל תכעס עלי כי עכשיו אגיד דברים שיכעיסו אותך... כתוב 'ויגש אליו יהודה', ועל פי מדרש בראשית רבה השורש נ-ג-ש מופיע בהקשר של מלחמה. אן יהודה משווה בין יוסף לפרעה: "כי כמוך כפרעה". לקבל גם: דיבור הוא לשון קשה בניגוד לאמירה. וכתוב "ידבר נא עבדיך".
- ב. (1) בנימין הוא בן זקונים אהוב לאביהם הזקן אן היה לו אח יחיד מאותה אם שכבר נעלם/מת אן האב הזקן עלול למות מצער אם לא יחזירו לו את בנו אן הנער הצעיר עלול למות אן יהודה קיבל אחריות על הנער והתחייב להחזירו לאביו בשלום.
- (2) בדברים אלה יהודה רומז ליוסף שהוא האשם במצב שנוצר. לקבל גם: לעורר את רחמיו של יוסף.
- ג. רשב"ם: "ומת האבא יעקב". רש"י: "ומת הבן בנימין".

חלק שני

על הנבחן לענות על שתי שאלות.

6. **א.** תחילת מלכות חזקיהו (י"ח, א), גלות שומרון (י"ח, י"א), עליית אשור על ערי יהודה (י"ח, י"ג), נאום רבשקה לפני פקידי חזקיהו (י"ח, י"ט), מפלת סנחריב (י"ט, ל"ה).
- ב.** (1) חזקיהו אינו יכול להסתמך על ה' משום שהוא חזקיהו הרס את מזבחותיו.
(2) אשור הוא שליח ה'.
- ג.** (1) ירבעם מבקש למנוע מן העם שלא יעלו לירושלים כדי שהעם לא ייטה אחר מלכות יהודה, וכדי שלא יהרגו אותו (את ירבעם).
(2) הושע היה רשע פחות מקודמיו.
(3) הושע אפשר לעם לעלות לירושלים.

7. ישעיה, פרק א'

- א.** (1) הזרים הם צבא אשור.
(2) צבא אשור השמיד ושרף את ערי יהודה והפך את הארץ לשממה.
- ב.** (1) הנביא הוכיח את העם על הקרבת קורבנות רבים במקביל למעשי עוולה בין אדם לחברו.
(2) התגובה של ה' היא התעלמות מן התפילות ודחיית הקורבנות.
יש להסביר שניים מן הציטוטים:
- דרשו משפט — בדקו ובררו היטב את הראיות במשפט כדי להביא למשפט צודק והגון.
— אשרו חמוץ — יישרו, תקנו פסקי דין שגויים ומעוותים שמביאים לגזל. (על פי רש"י ורד"ק)
— ריבו אלמנה — הילחמו ופעלו כדי לסייע לאלמנה (ולחלשים אחרים בחברה) לזכות לדין אמת וצדק.
- ג.** (1) שני הפירושים למילה צדקה: נתינת כסף לעני א דין ישר, דין אמת, משפט צדק.
בפסוק כ"ז פירוש המילה הוא משפט צדק.
(2) הפסוקים מדברים על העוולות במשפט ועל הצורך בתיווך ובחזרה למשפט צדק בירושלים.

8. ישעיה פרק נ"ח

- א.** (1) הנביא מוכיח את העם על צביעותו — נוהגים כאילו אכפת להם מקיום המצוות, אבל באמת לא אכפת להם.
(2) על פי דברי הנביא, התפילה והצום אינם מתקבלים כי במקביל לביטויים חיצוניים של תשובה, צום ותענית, העם ממשיך לחטוא ולעשות עוולות בין אדם לחברו.
- ב.** יש לצטט ולהסביר שתיים מן הדרישות בפסוקים ו'-ז':
- "פתח חרצבות רשע" / "התר אגדות מוטה" / "ושלח רוצים חפשים" / "וכל מוטה תנתקו" — שחרור עבדים לחופשי או שמיטת כספים ושחרור עניים מחובות.
— "פרס לרעב לחמך" — מתן מזון לעניים או צדקה למחייתם.
— "ועניים מרודים תביא בית" — אירוח העניים או דאגה למקום מגורים עבורם.
— "וכי תראה ערם וכסיתו" — דאגה לעני לבגד.
— "ומבשרך לא תתעלם" — התייחסות לעני ביחס של אחווה, דאגה, רגישות וסולידריות.
- ג.** (1) הפעולות המשותפות: צמו, לבשו שק ואפר (או לבשו שק וישבו על האפר).
(2) הרעיון המשותף לדברי ישעיהו ולדברי המשנה:
ה' אינו מתרשם מביטויים חיצוניים של תשובה אלא רק משינוי התנהגות פנימי ואמיתי.

9. ביטחון והשתדלות

- א.** (1) ישראל ומצרים. הנביא טוען שעם ישראל בוטח במצרים ולא בה'.
 (2) משענת קנה רצוף – האדם שנשען עליה נפצע ממנה.
- ב.** (1) כתב ארכיון של מלכי אשור המתאר את ניצחונות סנחריב.
 (2) מתואר שחזקיהו שילם שלושים כיכר זהב, כמו שמסופר במנסרת סנחריב.
- ג.** השתדלות – ללכת אל המלך ולבקש להסיר את גזרת השמד של המן, ביטחון – צום ותפילה של כל היהודים לפני שאסתר נכנסת אל המלך.

חלק שלישי

על הנבחן לענות על שאלה אחת.

10. יונה

- א.** (1) תשובת יונה מהווה קטרוג על עם ישראל שאינו שב בתשובה, א יונה עלולה לפגוע בעתיד בעם ישראל, א קשה ליונה לקבל את הרעיון של התשובה ואת הרחמים של ה' כלפי חוטאים שהתחרטו ושבו בתשובה.
 (2) כדי לדעת מה יקרה לעיר – "עד אשר יראה מה יהיה בעיר", פרק ד', פסוק ה'.
- ב.** (1) אם אתה מצטער על אובדן הקיקיון שלא עמלת עליו, כיצד אני לא אשתדל להציל את העיר הגדולה יונה?
 (2) תמיד יש מקום לשוב בתשובה – מאנשי יונה / תמיד יש לרחם על החוטאים ולא לחפוץ במותם – מהקל וחומר שאומר ה' ליונה / אדם לא יכול לחמוק מציווי ה' – מן הניסיונות הכושלים של יונה לחמוק משליחותו. (כל תשובה מנומקת המתבססת על הסיפור של יונה תתקבל).

11. תהלים, מזמור קכ"א

- א.** (1) שיר שהלוויים היו אומרים על המדרגות של בית המקדש. שיר שיש בו סולם מוזיקלי גבוה (רד"ק).
 שיר של עולי רגלים.
- (2) מצודת ציון – כמו ה' שמגן מחום השמש כן יגן ה' על ימינך כדי שתפעל. לעיתים איננו חשים בקיומו של הצל אך הוא נמצא וכך גם ה'.
- ב.** (1) השורש ש-מ-ר מבטא את הצורך או האמונה של המשורר בשמירת ה'.
 (2) מוזכר "אל יתן למוט רגלך" האדם הולך בדרך, או "צאתך ובאך" יוצא מביתו או "יומם השמש לא יכבה" הוא חשוף לשמש בהליכתו.
 כל תשובה מנומקת תתקבל.